

De Heilige Geest en de vernieuwing van de schepping

Dr. M.J. Paul

In dr. M. van Campen, dr. J. Hoek en dr. M.J. Paul (red.), *Als de Geest waait. Over het werk van de Heilige Geest in onze tijd*. Uitg. Groen te Heerenveen, 2018. Pagina's 108-140.

Verkenning

Schriftgedeelte om vooraf te lezen: Romeinen 8:18-26

- a. Wat zegt dit gedeelte volgens u met betrekking tot het onderwerp van dit hoofdstuk?
- b. Ziet u in onze tijd tekenen van het zuchten van de schepping?

Inleiding

Het werk van de Heilige Geest wordt vaak beperkt tot het schenken van het geloof en de innerlijke vernieuwing van de christen. In de meeste kerken was tot voor kort weinig belangstelling voor onze verantwoordelijkheid tegenover de aarde en het milieu. Hal Lindsey, bekend van het boek *De planeet die aarde heette*, heeft eens gezegd: 'God zond mij niet om de viskom schoon te maken, maar Hij zendt mij om te vissen' (geciteerd in G.R. Kreider, p. 418). Het preken van het Evangelie aan mensen wordt zo tegenover onze omgang met de schepping geplaatst. De laatste tijd komt er bij christenen echter steeds meer besef dat hun daden, ook de omgang met de schepping, een getuigenis naar anderen vormen.

In dit artikel komt naar voren dat de Geest betrokken is bij de schepping (Gen. 1:2). Hij vernieuwt ook het gelaat van de aarde (Ps. 104:30), met gevolgen voor flora en fauna. De Geest leert ook uitzien naar de uiteindelijke vernieuwing van de aarde (Rom. 8:18-27) en naar de toekomst van Jezus Christus (Openb. 22:17). Welk licht werpen deze teksten op het werk van de Heilige Geest en op ons omgaan met de schepping?

Bij de beantwoording van die vraag is het goed te beseffen dat het werk van de Geest moeilijk in woorden te vatten is. Het lijkt er vaak op alsof de Geest het leven en handelen van God weergeeft, waarbij Hij nauwelijks te onderscheiden is van God Zelf. In ieder geval ligt bij de vermelding van de Geest vaak de nadruk op vernieuwing en verandering.

Opvallend genoeg komt de woordcombinatie 'Heilige Geest' bijna niet voor in het Oude Testament. Die dubbele aanduiding staat slechts in Psalm 51:13 en Jesaja 63:10-11. David bidt na zijn zonde met Bathseba of God de Heilige Geest niet van hem wil nemen, en Jesaja geeft aan dat de Israëlieten de Heilige Geest bedroefden. Daarmee wordt aangegeven dat de Geest van God 'heilig' is, in tegenstelling met de zonde. Het Oude Testament noemt nog niet 'de' Heilige Geest zoals die in het Nieuwe Testament tientallen keren vermeld wordt.

Ruach als adem, wind of geest

Het woord 'geest' of 'Geest' is de vertaling van het Hebreeuwse woord *ruach*. Dit begrip is behoorlijk breed en de woordenboeken noemen meestal drie groepen woorden ter vertaling: allereerst waaien, wind en storm, vervolgens adem en levenskracht, en ten slotte geest en Geest van God. Wat voor ons nogal uiteenlopend is, ligt in het Oude Testament dicht bij elkaar. Gemeenschappelijk is dat de *ruach* een kracht en werkzaamheid aangeeft die niet zichtbaar, maar wel merkbaar en te ervaren is, en in de uitwerkingen te beschrijven valt.

Een paar voorbeelden verduidelijken dat de vertaling vanuit het verband is op te maken, maar dat de keuze soms moeilijk is. Genesis 1:2 vermeldt dat de *ruach* van God op de wateren is. De klassieke vertaling is dat de Geest van God daar zweeft. Maar de vertaling 'Een hevige wind joeg de wateren op' is strikt genomen ook mogelijk. Op grond van volgende scheppingsdaden en andere teksten waarin de schepping beschreven wordt (Gen. 6:3, Job 33:4) is de eerste vertaling beter. Ook Psalm 104:29-30 beschrijft het werk van de Geest in de schepping, in het leven geven aan dieren en planten: 'Verbergt U Uw aangezicht, zij worden door schrik overmand, neemt U hun adem weg, zij geven de geest en keren terug tot hun stof. Zendt U Uw Geest uit, dan worden zij geschapen en vernieuwt U het gelaat van de aardbodem'.

In Jesaja 40:6-7 heeft de Herziene Statenvertaling 'Alle vlees is gras, en al zijn goedertierenheid als een bloem op het veld. Het gras verdort, de bloem valt af, als de Geest van de HEERE erover blaast.' Maar de Nieuwe Vertaling uit 1951 heeft 'als de adem des HEREN daarover waait'. Er zal een hete, verzengende wind bedoeld zijn. Een dergelijke wind is niet zomaar een natuurkracht, maar staat onder Gods controle, zoals God ook een wind kan laten opsteken om kwakkels bij de Israëlieten te brengen (Num. 11:31). De wind zal ook bedoeld zijn in Jesaja 7:2, waar bomen van het veld beven voor de wind. Wanneer Elia bidt, wordt de hemel zwart van wolken en wind, en komt er een zware stortbui (1 Kon. 18:45). Voor het Israëlitische denken is er weinig tegenstelling tussen 'wind' en 'de adem van God'. Trouwens, in onze vaderlandse geschiedenis gebeurde het in 1688, nadat de Spaanse Armada was vergaan door een storm, dat een gedenkpenning geslagen werd met de tekst 'Gods adem heeft ze verstrooid', vermoedelijk onder invloed van het Bijbelse spraakgebruik.

In de aanduiding 'Geest van God' lijkt het aannemelijk dat het eerste begrip oorspronkelijk een soortnaam was (zoals 'mens') en niet een eigennaam, maar langzamerhand is het wel een eigennaam en synoniem van de Heere geworden. Er zijn 42 teksten in het Oude Testament waarin *ruach* gecombineerd wordt met 'God' of met 'JHWH', 26 keer is sprake van een persoonlijk voornaamwoord, zoals 'Mijn Geest' en vijf maal van een aanwijzend voornaamwoord, bijvoorbeeld 'die Geest'; in totaal 81 keer. Gewoonlijk wordt met de verbinding tussen God en de *ruach* niet slechts aangegeven dat deze Zijn bezit is, maar ook dat er verwantschap is en dat deze in directe zin bij Hem behoort, zoals bij Gods hand en gezicht. De aanwezigheid van Gods Geest duidt op diens tegenwoordigheid. De Geest is dus niet een zelfstandig wezen dat hooguit in bezit van God is (zoals een profeet van God), maar de Geest is deel van Hemzelf. Soms wordt de Geest van God beschreven als een onpersoonlijke kracht (wind), maar meermalen zijn er sterk persoonlijke eigenschappen. De Geest spreekt met David (2 Sam. 23:2) en geeft onderricht aan Israël (Neh. 9:20). Israël heeft de Geest bedroefd, Hij streed tegen hen, maar Hij dacht ook aan de dagen van ouds en gaf hun rust (Jes. 63:10-14). Omdat op andere plaatsen dit werk aan God wordt toegeschreven, kunnen we hier spreken van een personificatie. Pas in de tijd van het Nieuwe Testament komt er meer licht op de zelfstandigheid van de Geest ten opzichte van God de Vader.

De Geest en de schepping

In het begin schiep God de hemel en de aarde (Gen. 1:1). Het begrip 'hemel' is een meervoud en veelomvattend: de lucht, de sterrenhemel en de hemel waar God woont (vgl. de derde hemel in 2 Kor. 12:2). De Schepper wordt hier niet geïntroduceerd, maar is bekend en Zijn bestaan is het vanzelfsprekende uitgangspunt. Het Hebreeuwse woord voor 'God' (*Elohim*) is een meervoudsvorm die bedoeld is om Gods verhevenheid en macht uit te drukken en wordt bijna een eigennaam. In het kader van de schepping past deze aanduiding. Hier wordt nog niet de naam JHWH gebruikt; pas in

hoofdstuk 2 komt die meer persoonlijke naam er in relatie tot de mens. Het bijbehorende werkwoord *bārā'* (scheppen, bouwen, voortbrengen) staat in het enkelvoud, zodat slechts één God bedoeld kan zijn. Dit werkwoord heeft altijd God als onderwerp en betreft handelingen waarvoor goddelijke kracht en wil nodig zijn. Het materiaal waaruit alles gemaakt wordt, ontbreekt; het spreken van God is genoeg om het gewenste te voorschijn te brengen (Ps. 33:6,9). Zo ontstaan hemel en aarde. De weergave van de eerste drie verzen is bedoeld om Gods macht en majesteit aan te geven: Hij is persoonlijk en almachtig. In andere godsdiensten zijn er persoonlijke goden die in veel opzichten machteloos zijn, of is er een hoge, maar onpersoonlijke macht. Genesis 1 laat ons de machtige God zien die overlegt en spreekt. Zo kan Hij ook een relatie aangaan met de mens.

Terwijl het eerste vers over het heelal spreekt, gaat het tweede vers verder over de aarde. Daar wordt het uitgangspunt genoemd: de aarde is woest en leeg, er is nog niets dat een leefbaar bestaan op aarde mogelijk maakt. Vaak wordt hiervoor het woord 'chaos' gebruikt, maar 'ongevormd' is een betere omschrijving. De Hebreeuwse uitdrukking *tohu wabohu* betekent: leeg, vormeloos, afwezigheid van alles wat later in dit hoofdstuk genoemd wordt. De vertaling met 'chaos' is verwarrend en taalkundig onjuist; dit concept stamt uit het Griekse denken. Het is verkeerd de oervloed en duisternis sterk negatief te zien als demonische, vijandige machten. De 'restitutietheorie' meent dat God alles goed maakte in vers 1, dat in vers 2 de gevolgen blijken van het optreden van satan (chaos) en dat God in vers 3 een nieuw begin maakt. Dan moet vertaald worden: 'de aarde werd woest en leeg'. Echter, als dat de bedoeling was, dan zou het Hebreeuws anders luiden. Deze theorie doet een poging de huidige geologische wetenschap en de schepping te verbinden, maar leest zodoende teveel zaken van buitenaf in de tekst in.

De Schepper schept eerst de voorwaarden voor zijn latere werk. De Joodse uitlegger Umberto Cassuto beschrijft dit proces als volgt: Net zoals de pottenbakker, wanneer hij een vaas wil maken, eerst een klomp klei pakt en het op een pottenbakkerswiel plaatst om het te kneden, zo schiep de Schepper eerst voor zichzelf het ruwe materiaal van het universum om het daarna te ordenen en leven te geven. Omdat alles nog niet gevormd was, lagen de zwaarste materialen op de bodem, met het water als het lichtste erbovenop. Er is dus geen sprake van chaos of wanorde in de negatieve zin van het woord, maar alleen van een onbewoonde, nog niet geordende situatie.

Bij het begin van de schepping lag er nog duisternis over de vloed, omdat het licht ontbreekt. De Geest van God is er echter wel, zwevend over de wateren (vs. 2). Het werkwoord betekent niet 'broeden', maar 'zweven', zoals dat van een adelaar wordt gezegd (Deut. 32:11). De betekenis 'jagen over' of 'opjagen' past daar niet; eerder is geconcentreerde aandacht bedoeld. Hoewel de aarde nog leeg was en in duisternis gehuld, is Gods Geest, de bron van licht en leven, reeds aanwezig. Hij overziet alles van nabij, vanuit de hoogte, en zorgt voor de volgende scheppingsdaden.

De uitdrukking 'de Geest van God' komt verder niet voor in de scheppingshoofdstukken, maar omdat Gods werkzame kracht bedoeld wordt, is duidelijk dat die steeds verondersteld wordt. De uitdrukking zelf komt pas weer voor in 41:38. Daar zegt de farao over Jozef tegen zijn dienaren: 'Zouden wij ooit iemand kunnen vinden als deze man, in wie de Geest van God is?'. Die Geest heeft Jozef in staat gesteld de dromen van de farao te vertellen en uit te leggen.

Voorafgaand aan de schepping van de mens spreekt God: 'Laten Wij mensen maken naar Ons beeld' (vs. 26). De meervoudsvorm komt ook voor bij de bestraffing van de mens in 3:22 en bij het ingrijpen bij de toren van Babel (11:7). Alle drie de keren heeft God een belangrijk voornemen dat Hij gaat

uitvoeren. Het zelfberaad wijst op iets meervoudigs in de ene God. Wat dat precies is, was nog niet bekend, maar werd later geopenbaard. Vanuit het verband is ook te denken aan de Geest van God. Op grond van het Nieuwe Testament mogen wij eveneens denken aan de betrokkenheid van de Zoon bij de schepping (Joh. 1:3; Kolos. 1:16; Hebr. 1:1-2).

In Genesis 1 komt tien keer de uitdrukking voor dat God spreekt. Dat spreken roept de wereld tot aanzijn en heeft dus grote kracht. Voor ons is van belang dat de Geest van God nauw betrokken is bij de schepping van de hemel en de aarde en van alle levende wezens.

Toerusting van een kunstenaar

We maken een grote stap in de geschiedenis en gaan naar het volk Israël. De Geest begeeft Zich ook op het terrein van de kunst. Bij de berg Sinai sluit God met het volk Israël een verbond en is Hij ook bereid in het midden van het volk te komen wonen. Daarom wordt de tabernakel gebouwd. Bezaleel is een van de mensen die aangesteld worden om leiding te geven aan het bouwproces. Hij is een man 'vervuld met de Geest van God, met wijsheid, inzicht en kennis en allerlei vakmanschap', zodat hij ontwerpen kan maken en werk kan uitvoeren in goud, zilver en koper. Ook kan hij kostbare stenen bewerken en houtsnijwerk maken (Ex. 31:2-5 en 35:30-33). Ook Aholiab was vervuld met wijsheid om allerlei werk van kunstenaars te verrichten (31:6; 35:34-35).

Het gaat hier naar Bijbelse opvatting niet om een natuurlijke begaafdheid of aanleg, maar om toerusting door Gods Geest. Alle menselijke vermogens en alle eerder opgedane ervaring kunnen gebruikt worden, maar beslissend is de aansturing door de Geest. Hier zijn werkelijk geïnspireerde kunstenaars aan het werk om het mooiste denkbare voor de dienst van God te maken.

Bij ons kan een dichter ook als kunstenaar beschouwd worden. Het is opvallend dat in het Oude Testament nergens een direct verband gelegd wordt tussen het werk van de Geest en het maken van liederen of psalmen. Toch behoeven wij niet aan die samenhang te twifelen. Mirjam en Debora worden een profetes genoemd en zij uiten dat in liederen en door te zingen (Ex. 15 en Ri. 5). In vormgeving is er soms nauwelijks verschil tussen liederen en profetieën (vgl. Num. 24:2; 2 Sam. 23:2). De gedeelten over 'geestvervoering' in het boek Samuël wijzen op het werk van de Geest dat zich onder andere uit in het gebruik van muziekinstrumenten en het daarmee verbonden zingen. In 1 Kronieken 25:1 staat dat Asaf, Heman en Jeduthun, die ons bekend zijn als psalmdichters, 'profeteerden onder het spel van harpen, luiten en cimbalen'. In dit verband wordt Heman 'de ziener van de koning' genoemd (vs. 5). Het is boeiend dat J.S. Bach veel waarde hechtte aan dit hoofdstuk in Kronieken en het beschouwde als het fundament van de kerkmuziek.

Vanuit het Nieuwe Testament is duidelijk dat de Schriften door de Geest zijn ingegeven (2 Tim. 3:16; 2 Petr. 1:21). Daarom kunnen we veilig concluderen dat de Geest allerlei liederen ingegeven heeft. Dit betreft dan niet alleen liederen die achteraf in de Bijbel opgenomen zijn, maar ook de inspiratie om liederen te maken die op bepaalde situaties van toepassing zijn. De oproep van de apostel Paulus om vervuld te worden met de Geest en zo God te verheerlijken in liederen (ook in nieuwe liederen) ligt in het verlengde hiervan (Ef. 5:19; vgl. ook Kol. 3:16v.). De Geest zorgt dus voor inspiratie en kunst waarin God verheerlijkt wordt.

Toerusting van een richter en koning

Er zijn nog meer terreinen waarop de Geest werkt, zoals in de gave om het volk te besturen. Richteren 6 tekent ons Gideon als een man die in een wijnpersbak graan aan het dorsen is en dat wil

verbergen uit vrees voor de vijanden die elk jaar het land binnenvallen en de oogst roven. Plotseling staat er een man bij hem; later blijkt het een engel te zijn. Die roept Gideon op om het land te bevrijden van de vijanden, maar Gideon heeft veel bezwaren en hij durft het niet aan. 's Nachts spreekt God tot hem en geeft dan de opdracht het plaatselijke afgodische heiligdom af te breken. Gideon doet dit terwijl het donker is, omdat hij bevreesd is voor zijn dorpsgenoten. Het gebeurde komt uit, en de vader van Gideon moet het voor hem opnemen – de dader is afwezig. Maar na dit alles, samen te vatten als een gehoorzamen met vreze en beven, gebeurt er iets bijzonders: 'Toen bekleedde de Geest van de HEERE Gideon' (6:34). Als gevolg hiervan gaat hij mensen verzamelen om ten strijde te trekken. Hij ontvangt nu de moed, de kracht en het inzicht die nodig zijn voor zijn taak als richter. Soortgelijke mededelingen staan er bij de richters Othniël (3:9-10), Jefta (11:29) en Simson (hfdst. 13-15). De Geest is nodig om leiding te kunnen geven. Al eerder was Jozua de opvolger van Mozes geworden. Hij wordt genoemd 'een man in wie de Geest is' (Num. 27:18) en 'vol van de geest van wijsheid' (Deut. 34:9). Daarom behoeft het ons niet te verbazen dat de Geest ook nodig is om koning te kunnen zijn. Bij de zalving ontvangt Saul de Geest van God. Er staat dat hij tot een ander mens werd en dat God hem een ander hart schonk; dit heeft niet met tot geloof komen te maken, maar met toerusting; 1 Sam. 10:6,9. Wanneer hij officieel tot koning is aangesteld, komen er boden die vertellen wat de Ammonieten dreigen te doen aan de inwoners van de stad Jabes. Wanneer Saul dat hoort, wordt de Geest van God vaardig over hem. Het gevolg is dat hij strijdbare mannen oproept en de stad bevrijdt (1 Sam. 11).

Door de ongehoorzaamheid van Saul – versterkt door het feit dat het koningschap niet in Gods gunst begonnen was (1 Sam. 8) – raakt hij uit de gratie. Het koningschap zal van hem weggenomen worden (1 Sam. 15:23). In het geheim wordt David gezalfd. 'En de Geest van de HEERE werd vaardig over David vanaf die dag' (1 Sam. 16:13). Het volgende vers constateert dat die Geest van Saul was geweken. David gaat er na zijn zonde met Bathseba vanuit dat de (Heilige) Geest weggenomen kan worden (Ps. 51:13). Het is aannemelijk dat hij hiermee de Geest bedoelt die hem in staat stelt koning te zijn, al staat dat – evenals bij Saul – niet los van de persoonlijke relatie met God.

Dit gedeelte kunnen we afronden door te concluderen dat de Geest kunstenaars en leiders toerust. Dat hebben zij nodig om hun bijzondere taak te kunnen verrichten.

Het boek Job

Elihu is de vierde vriend van Job die het woord voert. Elihu wil debatteren als gelijkwaardige gesprekspartner van Job. De Geest van God heeft hem immers gemaakt en de adem van Almachtige heeft hem levend gemaakt (33:4). Elihu is evenals Job, uit klei gemaakt en met levensadem ingeblazen (vs. 6). Het is mogelijk dat deze woorden over de Geest van God en over het leem een verwijzing zijn naar de schepping in Genesis 2. Nadrukkelijker komt de schepping ter sprake in Gods redevoeringen in het boek. Job krijgt de vraag waar hij was toen God de aarde grondvestte en toen de morgensterren zongen (38:4,7). Waarschijnlijk zijn hiermee hemelse wezens bedoeld, zoals de engelen. God vraagt Wie de zee met deuren heeft afgesloten (38:8-11). Daarna volgen vragen over de schatkamers van de sneeuw, de regen, de sterrenbeelden en de bliksemflitsen. Nog later komen er vragen over allerlei dieren. Zulke vragen moeten Job met bescheidenheid vervullen. Ze houden ook vandaag de dag hun geldigheid, omdat wij veel wonderen van de schepping niet kunnen doorgronden. De vragen die door God gesteld worden over het begin van de schepping gaan over in een onderzoek naar Gods onderhouding (instandhouding) van de aarde en de kosmos.

Psalm 104

Van het boek Job gaan we naar een psalm waarin de veelzijdigheid van de schepping als uitdrukking van Gods wijsheid bezongen wordt (104:24-30). De verzen 24-26 beschrijven de enorme variëteit die God in de schepping op aarde en in de zee heeft voortgebracht, en de verzen 27-30 beschrijven de afhankelijkheid en Gods onderhouding van al deze schepselen. Alle dieren op het land en in de zee hebben voedsel nodig om te leven. Ps. 104 bezingt God als persoonlijke verzorger van al deze schepselen, zodat ze hun voedsel krijgen (vs. 27-28; vgl. vs. 21b). Het gaat hier om het gelovig verstaan van de schepping als een levend kunstwerk dat door de HEERE wordt onderhouden. Als God niet meer voor voedsel zorgt of de adem van de dieren wegneemt, sterven zij en vergaan zij weer tot stof (vs. 29; vgl. Gen. 3:19). God wordt als totale beheerser van het leven beleden. Hij schiept ook nieuw leven op aarde en in de zee door Zijn Geest. Hij vernieuwt ook het gelaat van de aarde (vs. 30), waarmee het bloeien en groeien van bomen en gewassen in het voorjaar kan worden bedoeld of in relatie met de voorgaande verzen misschien de geboorte van jonge dieren. Het kernpunt is dat God het nieuwe leven voortbrengt en dat het afhankelijk is van Zijn onderhouding.

Wij spreken vaak over een 'natuurwet', alsof alles zonder God geordend verloopt, maar in de Bijbel is steeds sprake van Gods actieve betrokkenheid bij alle 'natuurverschijnselen'. Hier wordt ook de Geest van God genoemd. Hij maakt ook de voortplanting en de vernieuwing van de seizoenen mogelijk.

De profeet Jesaja

Jesaja 11 beschrijft de komst van een Verlosser. Het is Zijn taak te zorgen dat de zwakken van het land niet benadeeld worden en dat er een rechtvaardig vonnis geveld zal worden. De gerechtigheid komt ook tot uiting in het bestrijden van het kwade en het straffen van de overtreders. Het gevolg van de Messiaanse regering zal een paradijselijke toestand zijn. De wereld zal zodanig veranderen dat de eerdere vervloeking, die een ontwrichte relatie tussen mensen en dieren en tussen dieren onderling tot gevolg had (Gen. 3:14,17-19), opgeheven zal worden. Deze profetie van vrede vormt een uitwerking van de eerdere voorzegging van een wereld waarin geen oorlog meer bestaat (2:2-4). Wanneer het rijk van de Messias in volle glorie aanbreekt, zal iedere vorm van disharmonie verdwijnen. In de vernieuwde schepping zal een wolf verblijven bij een lam en een luipaard neerliggen bij een geitenbokje. Een kalf, een jonge leeuw en gemest vee zullen vredig samenleven en een jongen zal ze weiden (11:6). Kwetsbare dieren en een weerloos kind zullen dus veilig zijn bij roofdieren. De jongen zal zelfs een verscheurend beest als de jonge leeuw weiden. De menselijke heerschappij over de dieren, beloofd in de tijd van de goede schepping (Gen. 1:28; 2:19; negatiever geformuleerd in Gen. 9:2) wordt gerealiseerd, zelfs door een kind. Jesaja zet zijn beschrijving voort door aan te geven dat een koe en een berin samen zullen weiden en dat ze hun jongen bij elkaar zullen neerleggen. Een leeuw zal niet meer verlangen naar vlees, want hij zal samen met een rund stro eten (vs. 7). De oude tegenstelling tussen mensen en slangen is opgeheven, want een zuigeling zal zich vermaken bij het hol van een adder en een jong kind kan gerust zijn hand in het nest van een gifslang steken (vs. 8). De paradijselijke toestand wordt samengevat in de verklaring dat niemand meer kwaad zal doen of verderf zal aanrichten op heel Gods heilige berg, omdat de aarde vol zal zijn van de kennis van de HEERE (vs. 9). De berg Sion geldt hier als het centrum van het koninkrijk dat zich uitstrekt over de gehele wereld.

Wat heeft dit alles met de Geest te maken? Wel, Jesaja 11 vermeldt dat de Verlosser uit de stam van David zal komen. 'Op Hem zal de Geest van de HEERE rusten: de Geest van wijsheid en inzicht, de

Geest van raad en sterkte, de Geest van de kennis en de vreze des HEEREN' (vs. 2). De Geest rust de Verlosser (de Messias) toe en stelt Hem in staat die toekomst te realiseren. De vernieuwing van de schepping en de onderlinge vrede wordt dus bewerkt door de Messias die toegerust is met de Geest.

In Jesaja 42-53 is sprake van de Knecht van de HEERE. Er zijn verschillende verklaringen van zijn identiteit, maar de meest aannemelijke is dat de Messias bedoeld wordt (zoals ook in de oudste Joodse verklaringen staat en in het Nieuwe Testament bevestigd wordt). In 42:1 staat dat God Zijn Geest op Hem gelegd heeft. Hij zal het recht op aarde vestigen en Hij heeft een tweevoudige opdracht: om te zijn tot een verbond voor het volk (nl. Israël) en tot een licht voor de overige volken (vs. 6; vgl. 49:6).

In Jesaja 61:1-3 geeft de spreker – opnieuw zal de Messias bedoeld zijn – aan dat de Geest van de Heere HEERE op Hem is. Hij komt om een blijde boodschap te brengen. Als koning roept Hij vrijlating uit voor gevangenen in het jaar van het welbehagen. De keerzijde van deze daden van recht en bevrijding is de dag van de vergelding door onze God. De treurende in Sion kunnen daardoor de verwoeste plaatsen herbouwen en de verwoeste steden vernieuwen. Het werk van de Geest zorgt voor allerlei vormen van herstel, ook die van de woonplaatsen.

In het Nieuwe Testament betreft Jezus deze woorden op Zichzelf (Luk. 4:18-21). Hij heeft bij de doop in de Jordaan de Geest ontvangen (Mat. 3:16-17). We zien hier de nauwe samenhang tussen het werk van de Geest en de Messias. De Geest rust Hem toe om Zijn werk ten uitvoer te brengen.

In het boek Jesaja blijkt twee hoofdstukken verder dat de Geest van God bedroefd kan worden door menselijke zonden en ongehoorzaamheid. Daardoor veranderde Hij in een vijand en heeft Hij tegen Zijn eigen volk gestreden (63:10). Als gevolg daarvan zijn zelfs verdrijving uit het beloofde land en verwoesting van Jeruzalem en de tempel mogelijk (vs. 18; 64:10-11).

In de troostrijke woorden in Jesaja 40-45 staan heel wat verwijzingen naar de schepping. God heeft de hemel geschapen en hem uitgespannen. Hij heeft de aarde uitgespreid en wat daarop uitspruit. Hij geeft de adem aan het volk dat daarop is (42:5). Hij is ook de Schepper van Jakob, de Formeerder van Israël (43:1; 44:2). De grote daden van God in het verleden, ook het maken van de aarde om daar te wonen, moeten het volk bemoedigen in de verwachting dat Hij in de toekomst verlossing zal schenken (vgl. 45:18). De belofte klinkt dat God Zijn Geest zal gieten op het nageslacht en Zijn zegen op de nakomelingen (44:3). Het gevolg is dat zij opkomen tussen het gras, als wilgen aan de waterstromen (vs. 4). De geestelijke vernieuwing heeft ook aardse consequenties.

In Jesaja 65 worden de nieuwe hemel en de nieuwe aarde geschilderd. Terwijl vers 16 spreekt van het vergeten van de ellende van het verleden, en daarom van de verlossing waar het volk zo naar verlangt, blijkt in de volgende verzen dat het herstel nog veel grootser is. Het biedt reden tot grote vreugde! Opvallend is dat na het allesomvattende 'hemel en aarde' Jeruzalem en het volk dat daar woont in het middelpunt geplaatst worden (vs. 18). Daar zullen geen geluiden van pijn en verdriet meer zijn, zoals in vers 14 nog het geval was (vs. 19). Hoe omvattend Gods zegen is, blijkt hieruit dat deze de vernieuwing van de schepping insluit en zal doorwerken in het dierenrijk. Dit laatste grijpt terug op 11:6-9. Eén element is duidelijk toegevoegd ten opzichte van Jesaja 11 en dat is het dieet van de slang: stof (vs. 25). De dieren zullen 'geen kwaad of verderf stichten' en dat geldt ook ten opzichte van mensen. Door de vermelding van de slang en het stof is een nadrukkelijke toespeling op Genesis 3 toegevoegd. Deze toekomstvisioenen geven daarmee ook een sleutel tot het verstaan van de paradijselijke situatie.

Zij die aannemen dat God het mechanisme van evolutie gebruikt heeft om de dieren te laten ontstaan, maken meestal bezwaar tegen het hanteren van deze teksten in het boek Jesaja om de situatie in het paradijs te verduidelijken. In deze visie zijn er immers al lange tijd voor Adam en Eva verscheurende dieren geweest. Toch is de 'vreedzame' uitleg wel de gangbare geweest in de loop der eeuwen.

De profeet Ezechiël

In de hoofdstukken 36 en 37 spreekt de profeet over het herstel van Israël, en dat betreft zowel een geestelijke vernieuwing, als een terugkeer uit de ballingschap en een veilig wonen in het beloofde land. God belooft dat het stenen hart weggenomen zal worden. 'Ik zal Mijn Geest in uw binnenste geven. Ik zal maken dat u in Mijn verordeningen wandelt en dat u Mijn bepalingen in acht neemt en ze houdt' (36:26-27). Direct daarna klinkt de belofte 'U zult wonen in het land dat Ik uw vaderen gegeven heb', zodat deze zaken met elkaar verbonden zijn.

In hoofdstuk 37 ziet de profeet een visioen van verstrooide doodsbeenderen. Hij moet profeteren, zodat de beenderen bij elkaar komen en er lichamen gevormd worden, maar er is dan nog geen geest in hen. Vervolgens moet Ezechiël een tweede keer profeteren, en wel tot de *ruach*: kom van de vier winden (*ruchot*). Dit gebeurt en de *ruach* komt in de gedoden en zij gaan weer op hun voeten staan. Zoals eerder uiteengezet is, kan het woord *ruach* weergegeven worden met adem, wind en geest. De betekenissen lopen hier in elkaar over en een nauwkeurige vertaling is niet gemakkelijk. Al kan hier nog gedacht worden aan wind en adem, in de verklaring zegt God: 'Ik zal Mijn Geest in u geven' (vs. 14), waarmee aangesloten wordt op de belofte van 36:27. De herleving van het volk is geheel en al het werk van God. Terwijl het volk eerdere beloften niet geloofde en uitsprak 'Onze beenderen zijn verdord en onze hoop is vergaan' (37:11), laat God zien wat Hij voor het volk wil doen. Hij schenkt moed en kracht en zal Zijn volk laten herleven uit de dood van de ballingschap en het terugbrengen naar het land Kanaän. Tevens komt er een geestelijke vernieuwing, zoals het slot van dit hoofdstuk laat zien. Het gevolg is een blijvend wonen in het land onder leiding van de toekomstige David (37:25).

De profeet Joël

In Joël 2:28-32 staat een belangrijke tekst, die ook aangehaald wordt door Petrus in zijn toespraak op de Pinksterdag (Hand. 2). Het betreft de uitstorting van de Geest op ouderen en jongeren, met als gevolg dat zij profeteren. Ook geeft de profeet de boodschap door: 'Ik zal wondertekenen geven aan de hemel en op de aarde: bloed en vuur en rookzuilen. De zon zal veranderd worden in duisternis en de maan in bloed, voordat die dag van de HEERE komt.' Petrus laat juist dit gedeelte weg, omdat hij de nadruk legt op de andere facetten van deze profetie. De profetieën worden vaak meervoudig vervuld. Pinksteren was een deel van de dag van de HEERE, maar de profetie is daarmee nog niet volledig vervuld, zodat we in de toekomst een nog grotere openbaring van de Geest in Israël ('uw zonen en uw dochters') mogen verwachten.

Handelingen en Efeze

In het boek Handelingen zien we dat het laatste onderdeel van Gods programma voor de wereldgeschiedenis – de verkondiging van het Evangelie in 'Jeruzalem als in heel Judea en Samaria en tot aan het uiterste van de aarde' (1:8) – al in eerste aanleg wordt uitgevoerd. Bij deze verspreiding van het Evangelie over de wereld voert de Heilige Geest nadrukkelijk de regie, zoals vaak in het Handelingen vermeld staat. Het is de Heilige Geest die Filippus naar zijn ontmoeting met de Ethiopiër stuurt (8:26). Het is ook de Heilige Geest die de gemeente in Antiochië opdracht geeft om Barnabas

en Saulus (Paulus) uit te zenden voor de evangelieverkondiging onder de volken (13:1-5). Het is de Heilige Geest die aan het begin van de tweede zendingsreis voorkomt dat Paulus zich weer op Turkije richt (16:6-8) en zo in Azië blijft. In een nachtgezicht ziet Paulus een Macedoniër die hem duidelijk maakt dat hij moet oversteken naar Europa (16:9-10). Uiteindelijk komt de apostel in Rome terecht, in het centrum van het toenmalige wereldrijk.

De Heilige Geest vernieuwt mensen en verandert hun levenspatroon. Als Paulus zich zorgen maakt over de christenen in Efeze en hen vermaant om niet deel te nemen aan 'de onvruchtbare werken van de duisternis' (Ef. 5:11), kan hij dat ook zo onder woorden brengen: 'En wordt niet dronken in wijn, waarin losbandigheid is, maar word vervuld met de Geest' (5:18). De opdracht klinkt om God dit werk in ons te laten doen. De gevolgen betreffen ook het gedrag en de levensstijl. Die worden zichtbaar in een andere manier van omgaan met God en met elkaar: dankzegging, lofprijzing en onderlinge dienstbaarheid. In de eerste plaats in de eredienst, maar met een natuurlijke overloop in het dagelijks leven.

Toerusting door de Heilige Geest: kracht en gaven

Soms wordt de Heilige Geest de 'kracht' van God genoemd. Zo bijvoorbeeld in de boodschap van de engel aan Maria: 'De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen' (Luk. 1:35). Van de Heere Jezus wordt gezegd dat God Hem heeft gezalfd 'met de Heilige Geest en met kracht.' Dit wordt toegelicht met de woorden dat Hij rondging 'terwijl Hij goeddeed en allen die door de duivel overweldigd waren, genas' (Hand. 10:38). De opgestane Heiland beloofde Zijn discipelen 'maar u zult de kracht van de Heilige Geest ontvangen' (Hand. 1:8). Deze 'kracht' komt o.a. tot uiting in het doen van 'krachten' en wonderen. Die krachten zijn echter geen doel in zichzelf. Het zijn tekenen van het Koninkrijk, die vragen om geloof.

De Heilige Geest geeft niet alleen kracht om het werk te doen, of bijzondere tekenen als bevestiging, Hij geeft alles wat nodig is om op een bekwame manier onze taak te vervullen. Dat noemt Paulus 'charismata', genadegaven die de Heilige Geest geeft al naar gelang Hij dat nodig vindt met het oog op een goed functioneren van de gemeente.

De Geest vernieuwt mensen en doet leven vanuit het volbrachte werk van Christus. Dit is zo veelomvattend, dat dat Paulus zelfs kan zeggen: 'Daarom, als iemand in Christus is, is hij een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie, alles is nieuw geworden' (2 Kor. 5:17). De grote toekomst is in het geloof al realiteit.

De vergankelijkheid van de huidige schepping

In Romeinen 8 wordt de Geest herhaaldelijk genoemd. Eerst in het verschil tussen het wandelen naar het vlees en naar de Geest (vs. 4-9). Daarna wordt de levendmakende werking van de Geest vermeld. Hij, die Jezus uit de doden opgewekt heeft, zal ook de sterfelijke lichamen van de gelovigen levend maken door Zijn Geest (vs. 11). Hier is dus sprake van de opstanding uit de dood. De Geest doet nog veel meer, zoals het getuigen met onze geest, dat wij kinderen van God zijn (vs. 16).

Hierna komt een gedeelte dat onze speciale aandacht vraagt. In de verzen 19-22 staat dat de schepping met reikhalzend verlangen het openbaar worden van de kinderen van God verwacht (vs. 19). 'Want de schepping is aan de zinloosheid onderworpen, niet vrijwillig, maar door hem die haar daaraan onderworpen heeft' (vs. 20). De schepping verlangt in de hoop dat ook zij zelf bevrijd zal worden van 'de slavernij van het verderf' om te komen tot de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen van God (vs. 21). De schepping zucht en is in barensood tot nu toe (vs. 22).

Deze verzen worden verschillend uitgelegd. De klassieke uitleg is dat hier de gevolgen van Genesis 3 aangeduid worden. De schepping (de aarde, de dierenwereld) was goed, maar is door de vervloeking na de val van de mens aan de zinloosheid onderworpen. Deze schepping zucht en ziet uit naar de toekomstige verlossing. Bij deze uitleg is het duidelijk dat de zondeval ernstige consequenties had voor de schepping. In de laatste jaren zijn er echter uitleggers die menen dat hier vooral de mensheid bedoeld is, en dat de aarde en de dierenwereld daardoor niet erg veranderd zijn. Dan ligt het probleem vooral in de relatie van de mens met de aarde.

Hoe moeten we die tweede benadering beoordelen? Het is waar dat hetzelfde begrip 'schepping' in het Nieuwe Testament soms de mensheid aanduidt (Mark. 16:15; Rom. 1:25; Kol. 1:23), maar dat is in zulke gevallen vanuit het verband duidelijk. In Romeinen 8 moet de schepping onderscheiden worden van de kinderen van God, omdat die apart genoemd worden. Ook is van belang dat de schepping 'niet vrijwillig' onderworpen is, dus buiten eigen schuld. En dat geldt niet voor de mens, want die wist wat de gevolgen van de zonde zouden zijn. Wanneer Paulus de mensheid bedoeld had, was het veel helderder geweest als hij twee groepen mensen tegenover elkaar gesteld had: het hele menselijke geslacht (de ongelovige mensheid) en de gelovigen die gered zijn. In eerdere hoofdstukken heeft de apostel die tegenstelling reeds aan de orde gesteld: alle mensen zijn in Adam schuldig, en niemand is te verontschuldigen (3:9-12; 5:12-21; 7:7-24). Daarentegen is de schepping die hier genoemd wordt 'niet uit eigen wil' aan de zinloosheid en vergankelijkheid onderworpen. Dit past alleen wanneer het hier niet over mensen gaat. Het zuchten en uitzien naar de verlossing met de kinderen van God past ook niet bij de ongelovige mensen, zoals die in de brief aan de Romeinen afgeschilderd worden (1:21-32; 3:21-26). Daarom verdient de klassieke uitleg de voorkeur.

Wie heeft de schepping onderworpen? Slechts God Zelf kan hier bedoeld zijn: Hij leverde de schepping uit aan een proces van vergankelijkheid. Dit proces heeft een begin en een einde, zoals ook door de Griekse werkwoordsvorm uitgedrukt wordt. De uitdrukking 'in de hoop' betekent dat er vanaf het begin van de onderwerping uitzicht is dat het opgelegde juk eens afgeschud wordt. Adam was niet degene die onderwierp, al leverde hij wel de reden voor de onderwerping ('omwille van u'; Gen. 3:17).

Wat is bedoeld met de 'zinloosheid' (HSV) of 'ijdelheid' (SV), waaraan de schepping onderworpen is? Het Griekse *mataiotes* kan op de genoemde manieren vertaald worden, maar het woord heeft ook de betekenis 'vergankelijkheid' in fysieke, lichamelijke zin. Juist vanwege het vele goede in de schepping is het moeilijk om de vertaling 'ijdelheid' of 'zinloosheid' te aanvaarden. Er zijn ingrijpende gevolgen geweest van de zondeval, maar de schepping blijft iets dat ook bezongen kan worden (Ps. 19 en 104). Ook in het boek Prediker is de vertaling 'ijdelheid' te negatief. Liever handhaaf ik de oorspronkelijke betekenis van het woord *hèbèl*: lucht, damp. De nadruk ligt op het ongrijpbare en raadselachtige van het menselijke bestaan, maar het is zeker niet zinloos.

In Romeinen 8 past de vertaling 'vergankelijkheid', omdat in het volgende vers die betekenis ook naar voren komt ('verderf'). Die vergankelijkheid duidt hier en elders op het sterven (1 Kor. 15:42,50). Dit wijst op een grote verandering in de schepping die na de veroordeling in Genesis 3 opgetreden is. De lezers van de brief aan de Romeinen weten dit en zijn met de boodschap vertrouwd (8:22). Het is aannemelijk dat de uitdrukking 'barensnood' die hier gebruikt wordt, is ontleend aan het oordeel in Genesis 3:16. Hier is meer aan de hand dan een geblokkeerde ontwikkeling van de mensheid, of een falen om het gestelde doel te bereiken.

Hedendaagse theïstische evolutionisten (christenen die de Bijbel en de evolutietheorie willen combineren), zoals dr. Denis Alexander en dr. Gijsbert van den Brink, ontkennen de relatie met Genesis 3. De eerste acht het een luchtkasteel om aan te nemen dat er dramatische fysieke wijzigingen optraden met 'de val' (Alexander, *Creation or Evolution*, 333-336). De tweede auteur betoogt ook dat het nodig is een 'kosmische val' los te laten. Immers, er waren al lang dorens en distels op aarde voordat de mens op het toneel verscheen, en toen al heerste de dood in het dierenrijk, zodat dieren elkaar opaten (Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 160, 341).

De gewijzigde opvatting van Romeinen 8 gaat echter in tegen de overgrote meerderheid van de exegeten. Herman Ridderbos stelt dat met de schepping hier heel het creatuurlijk-vergankelijke leven bedoeld is, dat aan de dood is onderworpen. Paulus gaat uit van het Bijbelse scheppingsgeloof dat de wereld niet voor de dood maar voor het leven is geschapen en dat dit leven zal triomferen in de toekomstige heerlijkheid van de kinderen van God. Bij de onderwerping zal men aan de geschiedenis van de zondeval moeten denken. Toen is immers heel de schepping onder de vloek van de ijdelheid gebracht (Gen. 3:17v.). (Ridderbos, *Aan de Romeinen*, 185-186).

Jakob van Bruggen geeft aan dat het niet mogelijk lijkt het woord 'schepping' te beperken tot de mensen. Wanneer Gods kinderen in de toekomst de wereld overnemen, zal de luister van hun Vader de aarde en heel de schepping weer overstralen. De vergeefsheid van de huidige tijd is te wijten aan de dood die alles steeds weer verijdtelt, zoals verwoord staat in het Bijbelboek Prediker. Wie heeft de aarde onderworpen? Dat kan God zijn, maar in het licht van Romeinen 5:12 is het ook mogelijk te denken aan de mens. De mens Adam heeft de aarde onderworpen aan de ijdelheid na het spreken van de slang en daarmee aan de dood. Daarom heeft God de schepping tegen haar zin onderworpen aan de zinloosheid die daar het gevolg van is. Vanaf Genesis 3 leven in de schepping zowel weerstand als hoop, als gevolg van de opstand van Adam en Eva en als gevolg van de belofte van de Schepper aan hen beiden. (Van Bruggen, *Romeinen*, 121-124; vgl. Paul, *Oorspronkelijk*, 289-292).

In Romeinen 8 zucht de schepping en is zij in barensood (vs. 22). Direct daarna verklaart Paulus 'En dat niet alleen, maar ook wijzelf, die de eerstelingen van de Geest hebben, ook wij zelf zuchten in onszelf, in de verwachting van de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing van ons lichaam' (vs. 23).

Er is dus een overeenkomst tussen de schepping die zucht en de gelovigen die door de Geest zuchten en uitzien. Ook is er een overeenkomst tussen de barensood van de schepping en de verwachting van aanneming tot kinderen door de gelovigen. De schepping ziet ook uit naar het openbaar worden van de kinderen van God (vs. 19). Het is de Geest die dit bewerkt in de gelovigen en vanuit de parallellie is het aannemelijk dat de Geest dit ook doet in de schepping. Hier ligt dan een duidelijke samenhang tussen het werk van de Geest en de vernieuwing van de schepping.

De tegenwerping is mogelijk dat het zuchten van de schepping slechts beeldspraak is. We hebben het immers over de onbezielde natuur? Toch moeten we oppassen met een dergelijke typering, want in de Bijbel wordt de schepping vaak als bezielde voorgesteld. 'De hemel vertelt Gods eer, het uitspanseel verkondigt het werk van Zijn handen' (Ps. 19:2); 'Laten de rivieren in de handen klappen, de bergen tezamen vrolijk zingen' (Ps. 98:8); 'De bergen en de heuvels zullen (...) uitbreken in gejuich' (Jes. 55:12). Als wij een bepaalde mate van beeldspraak aannemen hoeft dat niet in mindering te komen op Gods bedoeling met de schepping, het huidige lijden (dat wij vooral bij dieren waarnemen) en de verlossing in de toekomst. Terwijl de Geest volgens Psalm 104 het gelaat van de aarde steeds weer vernieuwt, zal er eenmaal een vollediger vernieuwing komen.

Zoals gezegd bewerkt de Geest het zuchten, ook in de mens. Dat vervult met hoop voor de toekomst. Wij zien die toekomst nog niet, maar verwachten die met volharding. In de tussentijd komt de Geest onze zwakheden te hulp, 'want wij weten niet wat wij bidden zullen zoals het behoort. De Geest Zelf echter pleit voor ons met onuitsprekelijke verzuchtingen' (Rom. 8:26-27). Opnieuw komt hier de relatie tussen de Geest en het zuchten naar voren, hier in de uitspraak dat de Geest Zelf meebidt.

Het boek Openbaring

In het boek Openbaring staan allerlei rampen die de aarde treffen. Aan het einde van het boek wordt een afrekening aangekondigd van alle machtige tegenstanders, zoals het beest en de valse profeet (Openb. 19). In hoofdstuk 20 wordt 'de draak, de oude slang, dat is de duivel en de satan', voor duizend jaar gebonden (hij is al eerder zo genoemd in 12:9). Deze benaming verwijst duidelijk naar de verleiding in Genesis 3. Na enige tijd vrijgelaten te zijn, wordt de satan uiteindelijk in de poel van vuur en zwavel geworpen, waar ook het beest en de valse profeet reeds zijn (20:3,7,10). In dit hoofdstuk wordt onderscheid gemaakt tussen de eerste en de tweede dood. De eerste dood betreft het sterven van het lichaam, de tweede dood de eeuwige bestemming van pijniging. De dood en het rijk van de dood worden ook in de poel van vuur geworpen en ondergaan de tweede dood (vs. 14; 21:8).

Het volgende hoofdstuk noemt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, 'want de eerste hemel en de eerste aarde waren voorbijgegaan' (21:1). Bij de eerste aarde horen tranen, dood, rouw, jammerklacht en moeite (vs. 4). Dat zijn de gevolgen van de vervloeking in Genesis 3 en die zullen ongedaan gemaakt worden. Verder is het opmerkelijk dat de aarde van Adam en Eva 'de eerste aarde' genoemd wordt. Dat pleit niet voor de aanname dat er een eerdere wereld heeft bestaan die in de periode tussen Genesis 1:1 en 1:2 is vergaan, want dan zou de aarde in Genesis 1-3 in feite de tweede aarde zijn.

Het boek Openbaring schildert verder het nieuwe Jeruzalem dat uit de hemel neerdaalt (21:2,10). Deze stad heeft de zon en de maan niet nodig, want de heerlijkheid van God verlicht haar (vs. 23). In deze hoofdstukken volgen de gebeurtenissen elkaar snel op. De doden staan op uit hun graf (20:4-5, 12-15), de nieuwe hemel en aarde zijn plotseling realiteit en het nieuwe Jeruzalem daalt neer (21:1-2). Er is geen sprake van een geleidelijk verloop van de geschiedenis in een proces van miljoenen of miljarden jaren. Dat roept de vraag op: als God in de toekomst zo plotseling zal handelen, heeft Hij dat in de begintijd dan ook niet gedaan? In ieder geval wekt Genesis 1-3 die indruk, en ook de slothoofdstukken van het boek Openbaring wijzen in die richting.

In het laatste hoofdstuk beschrijft Johannes een zuivere rivier, met aan de ene en de andere kant het 'geboomte des levens', dat twaalf vruchten voortbrengt, van maand tot maand. De bladeren van het geboomte zijn tot genezing van de volken (22:1-2). Geen enkele vervloeking zal er meer zijn (vs. 3), zodat de paradijselijke situatie wordt hersteld. Die houdt niet alleen de vernieuwing van mensen in, maar ook van de aarde.

Verderop klinkt de verzekering: 'Zalig zijn zij die Zijn geboden doen, zodat zij recht mogen hebben op het geboomte des levens' (vs. 14). De toekomst wordt beschreven als een herstel van het verleden, en als een situatie die nog groter in heerlijkheid is. De beschrijving gebeurt in beelden die onze voorstelling te boven gaan, en toch duiden de vele relaties tussen Genesis 1-11 en Openbaring 17-22 op een werkelijkheid in het verleden en in de toekomst. Die nieuwe werkelijkheid doorbreekt onze natuurwetten.

In het slothoofdstuk wordt de Geest genoemd. 'De Geest en de bruid zeggen: Kom!' (22:17). De Geest ziet uit naar de toekomst en bewerkt dat verlangen ook in de bruidsgemeente.

Rentmeesterschap

In toenemende mate wordt de milieuproblematiek onder onze aandacht gebracht. De manier waarop de mens met de aarde omgaat, kan eerder met 'uitbuiting' dan met 'zorgvuldig beheer' aangeduid worden. De westerse cultuur met de grote nadruk op economische en technische groei zorgt er voor dat steeds meer grondstoffen nodig zijn.

Wat is daarin de houding van christenen? In 1967 heeft Lynn White de christenen de schuld gegeven van de ecologische crisis, want zij leren immers dat de mens heerschappij over de aarde mag uitoefenen. Volgens hem ligt de kern van het probleem dat de mens zich los voelt van de natuur. Dit dualisme tussen mens en natuur heeft in de 20^e eeuw destructieve gevolgen gehad. Deze auteur beweert dat de christelijke arrogantie ten grondslag ligt aan de huidige technologie. Hij doet de suggestie om alle levende wezens als gelijkwaardig te beschouwen. Hij vindt het ook een goed idee om terug te gaan naar Franciscus van Assisi. Dat was wel een christen, maar iemand die ook met de dieren sprak en ze als gelijkwaardig behandelde.

Een christelijke denker die bezwaar maakte tegen deze voorstelling was Francis A. Schaeffer in zijn boekje *Pollution and the Death of Man: The Christian View of Ecology* (1970). Hij erkent dat christenen veel fouten gemaakt hebben in hun omgang met het milieu, maar de westerse maatschappij heeft eigen belang hoger gesteld dan het luisteren naar de Bijbel. Daar staat dat de mens geschapen is naar het beeld van God. Hij heeft in het paradijs een bijzondere positie gekregen, onderscheiden van de dieren. Het beeld van God betekent onder andere dat de mens als onderkoning van God de opgelegde taak kan vervullen: het beheer over de aarde en de dieren. In Genesis 2 staat in het begin dat er nog geen veldgewas groeide, omdat er nog geen mens was om de aardbodem te bewerken (vs. 5). Daarna volgt: 'De HEERE God nam de mens, en zette hem in de hof van Eden om die te bewerken ('bouwen') en te onderhouden ('bewaren')' (vs. 15). Het behoort dus tot de taken van de mens om de grond te bewerken en te zorgen voor de schepping. Door Gods zegen kan de mens dit doen, tot zegen van de schepping.

Het is interessant om te lezen wat Calvijn hierbij in zijn Bijbelcommentaar als toelichting schrijft, ook omdat hij lange tijd voor onze milieuproblematiek leefde: 'Mozes voegt er bij, dat Adam is aangesteld geweest tot bewaking van de hof, om aan te tonen, dat wij, hetgeen de Heere ons ter hand stelt, met dat doel bezitten, dat wij tevreden met een vruchtbaar en matig gebruik, het overige zouden bewaren.' Calvijn wijst dus uitbuiting en verspilling af. Dat blijkt ook uit de volgende zinnen: 'Zal echter onder ons die spaarzaamheid en vlijt ten opzichte van de goederen, die God ons te genieten gaf, heersen, dan moet elk bedenken, dat hij over alles wat hij bezit, de rentmeester Gods is. Zo zal het gebeuren, dat hij zich niet lichtzinnig gedraagt, noch door misbruik bederft, hetgeen God wil, dat bewaard wordt.'

In later tijd (vooral in het begin en halverwege de 20^e eeuw) heeft het neocalvinisme de nadruk gelegd op het 'cultuurmandaat': de opdracht om de aarde te vervullen en te onderwerpen (1:28). Volgens Klaas Schilder moet elke geschapen arbeider van God alle 'talenten' door God aan zijn arbeiders in de scheppingsmorgen uitgereikt, zo leren gebruiken, dat ten slotte uit de wereld alles gehaald zou worden wat erin zit'. (Vgl. Paul, *Cultuurmandaat*, 23). Ik wil echter de vraag stellen of dat

inderdaad de bedoeling is van onze cultuuropdracht. Het zorgvuldig beheren als rentmeester vereist ook dat wij bepaalde mogelijkheden laten rusten.

De Franse filosoof Jacques Ellul heeft in 1973 een tegengeluid laten horen. Volgens hem heeft de techniek geen relatie met Genesis 1:28. Hij stelt 'dat zij [= de techniek] in geen enkel opzicht een roeping is van God, gericht tot de mens, dat zij niet Gods heerlijkheid zichtbaar maakt, maar veeleer haar in deze schepping verduistert. De technicus ziet zich helemaal niet meer als rentmeester, maar als eigenaar. Alles behoort hem toe.'

Van belang is ook de visie op de relatie tussen de wereld nu en de nieuwe aarde. Op grond van de eerder behandelde tekst uit Romeinen 8 is er continuïteit. De schepping verlangt naar de bevrijding van de slavernij van het verderf (8:18-25). Die bevrijding kan geen complete vernietiging inhouden. Zoals de barensweeën de voorboden zijn van de geboorte van een kind, zo is de schepping in barensoed, uitziende naar het nieuwe bestaan.

De dogmaticus Herman Bavinck heeft daarover geschreven. Volgens hem is er geen eeuwig voortbestaan van de huidige wereld, maar ook geen complete vernietiging en vervanging. 'Daarin bestaat juist Gods eer, dat Hij dezelfde mensheid, dezelfde wereld, denzelfden hemel en dezelfde aarde verlost en vernieuwt, welke door de zonden verdorven en verontreinigd waren.' Ook schrijft hij: 'Deze vernieuwing der zienlijke wereld stelt de eenzijdigheid van het spiritualisme in het licht, dat de toekomstige zaligheid tot den hemel beperkt. Bij de Oudtestamentische profetie is er geen twijfel mogelijk, dat zij de zaligheid als een aardse beschrijft ...'. (*Gereformeerde Dogmatiek*, IV, 698-699).

Het is waar dat een tekst in 2 Petrus 3 lijkt te wijzen op totale vernietiging, omdat daar staat dat de elementen brandend zullen vergaan, en dat de aarde zal verbranden (vs. 10). Hier zijn echter niet de chemische elementen bedoeld, maar de structuren (*stoicheia*). Van belang is ook dat in hetzelfde hoofdstuk gesproken wordt over het vergaan van de wereld door het water (vs. 6), terwijl er ook een continuïteit is tussen de wereld voor en na de zondvloed. Romeinen 8 maakt duidelijk dat de toekomst een bevrijding en verlossing inhoudt, en niet slechts een vernietiging.

Vanuit het besef dat het om Gods schepping gaat, behoren we zorgvuldig om te gaan met de wereld die aan ons gegeven is. Als rentmeesters hebben we rekenschap te geven van onze daden en van onze omgang met deze schepping. De Heilige Geest was in Genesis betrokken bij het ontstaan en de inrichting van deze wereld. Wie beseft welke diepe sporen de zonde getrokken heeft in deze wereld, hoort het zuchten van de schepping en begrijpt iets van het uitzien naar de toekomst, wanneer de schepping bevrijd zal worden van het verderf. Hij verlangt naar de toekomst van onze Heere Jezus Christus, een verlangen dat gevoed wordt door de Geest: 'En de Geest en de bruid zeggen: Kom!' Zo zien we uit naar de toekomst die in het slot van het boek Openbaring geschetst wordt, een vernieuwd paradijs, met nog grotere heerlijkheid dan in het begin het geval was.

Gods onderhouding van de schepping

Tot slot nog een vergelijking tussen het bovenstaande en de opvattingen in de maatschappij waarin wij leven. De laatste twee eeuwen heeft een meerderheid van de wetenschappers in de westerse wereld zich methodologisch afgesloten voor God, en is de wetenschap vooral naturalistisch van aard geworden. In de voorafgaande eeuwen was het geen probleem het geloof in God te combineren met het waarnemen en interpreteren van allerlei natuurverschijnselen. Juist het geloof dat God allerlei constanten in de schepping had gelegd, maakte het mogelijk op zoek te gaan naar vaste patronen

(‘natuurwetten’). Het is opmerkelijk dat met een beroep op diezelfde natuurwetten na verloop van tijd een Ontwerper uitgesloten werd.

In onze tijd komt de Intelligent Design-beweging met allerlei voorbeelden dat er ‘ontwerp’ te vinden is in de natuur. Bepaalde organen van mensen en dieren, zoals het oog, functioneren alleen maar als ze compleet zijn. De kans dat zulke organen toevallig ontstaan zijn in een evolutionaire ontwikkeling met een ‘survival of the fittest’ is te verwaarlozen. Deze beweging bekritiseert de gangbare evolutietheorie, maar spreekt zich niet uit over de vraag Wie de Ontwerper is.

Voor christenen is het naar mijn overtuiging van belang om kennis te nemen van deze beweging, want als God in de schepping werkt (ook door Zijn Geest), zullen sporen daarvan aangetroffen kunnen worden. Het is te betreuren dat veel christenen die aanhanger zijn van het theïstische evolutionisme (ook wel evolutionair creationisme genoemd), zo negatief staan tegenover het ontwerpargument, terwijl dat heel de kerkgeschiedenis van belang is geweest. De schepping getuigt van de Schepper, ook volgens artikel 2 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

In de praktijk wijzen veel christenen die een vorm van (macro)evolutie accepteren de ontwerpgedachte af. Zij vrezen dat dit slechts een ‘God-van-de-gaten-argument’ is. Toch gaat het bij het ontwerpargument er niet om een plaats voor God te maken, maar de argumentatie is omgekeerd. Omdat het Bijbelse getuigenis over de schepping voorop gaat, komt de vraag op hoe Gods scheppend handelen te herkennen is in de dingen die Hij door Zijn woord, kracht, wijsheid en inzicht (Jer. 10:12) geschapen heeft. Het kan toch niet zo zijn, dat in de schepping niets te zien is van Gods handelen? Het Bijbelse getuigenis van God als Schepper bewijst zijn waarde bij het onderzoek van de schepping. Veel verschijnselen kunnen beter verklaard worden wanneer men een Schepper aanneemt dan wanneer men slechts willekeurige natuurprocessen in aanmerking laat komen. Dit staat niet gelijk aan een natuurkundig godsbewijs. Bedoeld is het opsporen van aanwijzingen voor een ontwerp en het aannemelijk maken van een schepping; een bewijs is niet mogelijk. Wanneer God deze wereld geschapen heeft, zullen er in het perspectief van de natuuronderzoeker leemten of gaten zijn in de natuur. Bepaalde processen werken niet volledig zelfstandig, omdat ze een doelmatig handelen veronderstellen. De manier waarop God geschapen heeft, is niet door de onderzoeker te achterhalen. Er zijn echter wel ‘sporen van God’ in de schepping te ontdekken. Die kunnen samengevat worden in het woord ‘ontwerp’. (Vgl. Paul, *Oorspronkelijk*, 268-271,465).

Allerlei christelijke onderzoekers sluiten zich aan bij het spreken over ‘methodisch naturalisme’, omdat God niet als verklaring in wetenschappelijke onderzoeken genoemd mag worden. Het is echter beter om uit te gaan van regelmatigheden die door God in de schepping zijn gelegd (en zoals die er nog zijn na de zondeval in Genesis 3), zodat van begin tot eind de Maker erkend wordt. Het is mogelijk daarvoor de term ‘methodologische wetenschap’ te gebruiken, een wetenschap die methodische uitgangpunten hanteert, maar wel openstaat voor het concept van een Ontwerper. De natuurwetten kunnen daarbij beschouwd worden als ‘Gods gewoonten’. Deze uitdrukking geeft aan dat God voortdurend actief is in alles wat er aan natuurlijke verschijnselen plaatsvindt. Ook is er dan een vanzelfsprekende ruimte voor de mogelijkheid van wonderen. Immers, als natuurwetten Gods gewoonten zijn, dan kan Hij er ook van af wijken als Hij dat wil.

De huidige natuuronderzoeker moet zich volgens de huidige wetenschappelijke regels sterk beperken. De christen mag hetzelfde onderzoek zien vanuit aanvullende gezichtspunten, ook dat God door Zijn Geest werkzaam is in de schepping. Tevens is er een toekomstperspectief: onze huidige beperkte werkelijkheid zal eens overgaan in een nieuwe schepping.

Gespreksvragen

1. Hoe zou het komen dat veel christenen het lastig vinden om de bovengenoemde aspecten van het werk van de Heilige Geest aan de orde te stellen en in praktijk te brengen?
2. Wanneer het werk van de Heilige Geest gericht is op toerusting en bekwaam maken van mensen, hoe kunnen wij daaraan in onze tijd meer aandacht geven? Denk daarbij ook aan allerlei werkers in kerk, zending en evangelisatiewerk.
3. Is het voor u troostrijk om te weten dat de Geest in de schepping werkt? Waarom wel/niet?
4. Herkent u de verschillen in onze dagelijkse benadering van de natuur (natuurwetten, wetenschap) en het bijbelse spreken over Gods zorg voor de schepping? Hoe zijn die benaderingen dichter bij elkaar te brengen?
5. Wat betekent voor u (in geloof en levenswandel) de verwachting van een nieuwe (vernieuwde) aarde?

Om verder te lezen

G.R. Kreider, 'The Flood Is as Bad as It Gets: Never Again Will God Destroy the Earth', *Bibliotheca Sacra* 171 (2014) 418-439.

M.J. Paul, *Cultuurmandaat en vreemdelingschap*. Rede Evangelische Hogeschool op 5 september 1989. Te lezen op <http://mjpaul.nl/1989-cultuurmandaat-en-vreemdelingschap/>

M.J. Paul, 'Werkingen van de Geest in het Oude Testament' in R.J.A. Doornenbal en P.A. Siebesma (red.), *Gaven voor de gemeente. Over het werk en de gaven van de Heilige Geest*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2005, 11-32. Te lezen op <http://mjpaul.nl/2005-werkingen-van-de-geest-in-het-oude-testament/>

M.J. Paul, *Oorspronkelijk. Overwegingen bij schepping en evolutie*. Apeldoorn: Labarum, 2017.

A. Romkes, 'Het werk van de Heilige Geest volgens het Nieuwe Testament', in R.J.A. Doornenbal en P.A. Siebesma (red.), *Gaven voor de gemeente. Over het werk en de gaven van de Heilige Geest*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2005, 33-71.

M.J. Svigel, 'Extreme Makeover: Heaven and Earth Edition – Will God Annihilate the World and Re-create It *Ex Nihilo*?' , *Bibliotheca Sacra* 171 (2014) 401-417.